

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING PSIXALOGIK RIVOJIDA O'YIN FAOLIYATINING O'RNI

Asadova Mohira Husan qizi

Denov Tadbirkorlik va Pedagogika instituti

'Maktabgacha ta'lim' kafedrası 1- kurs magistranti

Email;asodovamohira@gmail.com

ANNOTATSIYA

O'yin — maktabgacha yoshdagi bolalar hayoti va psixologik rivojlanishining yetakchi faoliyatidir. Aynan o'yin orqali bola atrof-muhitni anglaydi, muloqot qilishni o'rganadi va unda ilk shaxsiy xislatlar shakllanadi. Taniqli psixolog L.S. Vigotskiy ta'kidlaganidek, o'yin bolaning yaqin rivojlanish zonasini yaratadi va undagi barcha psixik jarayonlarning o'sishiga turtki beradi.

Quyida maktabgacha yoshdagi bolalar psixologik rivojlanishida o'yin faoliyatining o'rnini va uning ahamiyati haqida batafsil ma'lumot berilgan.

O'yinning yetakchi faoliyat sifatidagi mohiyati

Maktabgacha yoshdagi (3 yoshdan 7 yoshgacha) davrda o'yin shunchaki vaqt o'tkazish vositasi emas. Bu yoshda o'yin yetakchi faoliyat hisoblanadi, chunki u bolaning ruhiyatida eng muhim psixologik o'zgarishlarni va yangilanishlarni yuzaga keltiradi. Bola o'yin davomida kattalar hayotini modellashtiradi, rollarni taqsimlaydi va ijtimoiy munosabatlar qoidalarini o'zlashtiradi.

Psixik jarayonlarning rivojlanishi

O'yin faoliyati bolaning barcha asosiy bilish jarayonlarini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqadi:

- **Nutq va muloqot:** Rollar ijrosi davomida bola o'z fikrini tushuntirishi va sheriklari bilan kelishishi kerak. Bu uning so'z boyligini oshiradi va bog'lanishli nutqini o'stiradi.

- **Tafakkur va tasavvur:** O'yin buyumlarni ramziy ma'noda qo'llashni talab qiladi (masalan, tayoqchani ot yoki telefon o'rnida ko'rish). Bu ramziy fikrlash va ijodiy tasavvurni shakllantiradi.

- **Diqqat va xotira:** Bola o'yin qoidalarini eslab qolishi va unga amal qilishi shart. Shuning uchun o'yindagi ixtiyoriy diqqat va esda saqlash jarayoni oddiy topshiriqlarga qaraganda ancha kuchliroq bo'ladi.

Shaxsiyat va hissiy-irodaviy sohaning shakllanishi

O'yin bolaning hissiy olami va o'z-o'zini boshqarish qobiliyatiga bevosita ta'sir qiladi:

• **Irodani chiniqtirish:** Bola "men xohlayman" tushunchasidan "kerak va mumkin" degan qoidaga bo'ysunishni o'rganadi. Mag'lubiyatga uchrash, o'z navbatini kutish bolada sabr va irodani tarbiyalaydi.

• **Empatiya va his-tuyg'ular:** Turli rollarni (shifokor, ona, qutqaruvchi) bajarish orqali bola boshqalarning his-tuyg'ularini tushunishni va ularga hamdard bo'lishni o'rganadi.

• **O'z-o'zini baholash:** O'yindagi muvaffaqiyatlar bolada o'z kuchiga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi va uning o'ziga bo'lgan munosabatini shakllantiradi.

O'yin turlari va ularning psixologik vazifalari

Maktabgacha yosh davomida o'yin turlari murakkablashib boradi va har biri o'ziga xos funksiyani bajaradi:

• **Syujetli-rolli o'yinlar:** Bu yosh davrining cho'qqisi hisoblanadi. Bolalar hayotiy vaziyatlarni (do'kon, shifoxona, oila) sahnalashtiradilar. Bu o'yinlar ijtimoiy moslashuv va munosabatlar tizimini o'rganish uchun xizmat qiladi.

• **Harakatli o'yinlar:** Jismoniy faollik bilan birga chaqqonlik, diqqatni jamlash va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

• **Didaktik (ta'limiy) o'yinlar:** Bolaning aqliy qobiliyatini o'stirish, rang, shakl, miqdor tushunchalarini tizimlashtirishga yordam beradi.

• **Konstruktiv (ijodiy) o'yinlar:** Kubiklar, legolar va turli materiallar bilan ishlash fazoviy tasavvurni, mayda motorikani va mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi.

Maktab ta'limiga tayyorgarlik elementlari

O'yin faoliyati bolani kelajakdagi maktab hayotiga psixologik jihatdan tayyorlaydi. O'yin orqali bolada maqsad sari intilish, vazifalarni oxirigacha yetkazish, o'qituvchi (kattalar) ko'rsatmalarini qabul qilish va tengdoshlari bilan nizolarni tinch yo'l bilan hal etish ko'nikmalari paydo bo'ladi. O'yin faoliyati yaxshi rivojlangan bola maktabdagi o'quv faoliyatiga ancha oson moslashadi.

Xulosa qilib aytganda, o'yin maktabgacha yoshdagi bolaning shaxs sifatida shakllanishining asosi va poydevoridir. Kattalar (ota-onalar va tarbiyachilar) bolaning o'yin dunyosini cheklamasliklari, aksincha, uni to'g'ri yo'naltirib, boyitib borishlari zarur. Chunki o'ynashdan to'ymagan bola kelajakda bilim olishga ham yetarlicha intiluvchan bo'lmasligi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

1. Sodiqova Sh. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. — Toshkent: „Tafakkur bo'stoni“, 2013.
2. Nishonova Z.T., Alimova G.K. Bolalar psixologiyasi va uni o'qitish metodikasi. — Toshkent, 2006
3. Qodirova F.R., Qodirova R.M. Bolalar nutqini rivojlantirish darsligi. — Toshkent: „Istiqlol“, 2006.
4. Xasanboyeva O.U. va boshq. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. — Toshkent: „Ilm ziyo“, 2012